

Notranja rekonstrukcija

Orešnik/Hock, 17. Poglavje; Trask, 9. Poglavje

1. Uvod

Notranja rekonstrukcija:

1. Poiščemo nek vzorec v jeziku.
2. Poiščemo izjeme.
3. Predpostavimo, da so izjeme nekoč spadale v ta vzorec.
4. Izpeljemo stanje jezika v preteklosti, kjer teh izjem ni.
5. Izluščimo spremembo (pravilo).

Primer: *latinščina*

Premenjavanje zvenečih in nezvенеčih zapornikov:

imen. edn. **rod. edn.**

urp-s urb-is 'mesto'

rēk-s rēg-is 'kralj'

Dve možnosti:

- (1) Predpostavimo zveneče zapornike, razzvenečenje;
- (2) Predpostavimo nezvенеče zapornike, ozvенеčenje nezvенеčih zapornikov sredi besede;

Izberemo (1).

wōks wōk-is 'glas'

stirp-s stirp-is 'korenina'

- (3) Izberemo (2) + izravnava (wōgis > wōkis pod vplivom wōks).

Ugovori zoper (3):

1. Nalika/analogija je zadnja možnost.
2. »Occamova britev«: *Entia non sunt multiplicanda praeter necessitatem* (Bitnosti ne kaže množiti brez nujne).
3. Značilnosti latinščine: v latinščini vlada nasprotje med zvenečimi in nezvенеčimi nezvočniki povsod razen poleg nezvočnika.

ad 'pri' : at 'toda'

grūs 'žerjav' : crūs 'meča, golenica'

(1): nekoč je vladalo razmerje med zvenečimi in nezvенеčimi nezvočniki tudi poleg nezvočnika, pozneje pa se je zaradi glasovne spremembe v položaju poleg nezvočnika prišlo do sovpada.

2. Principi izbire

2.1. Naravnost

Če imamo na voljo dve rešitvi, izberemo bolj naravno, tisto, ki temelji na bolj naravnih potekih.

Zgled: italijanščina

ami[k]o 'prijatelj' ami[č]i 'prijatelj-množ.'

k > č (mehčanje, naraven in navaden potek)

č > k (niti naraven niti navaden potek)

2.2. Redovitost

Ko imamo na voljo dve rešitvi, izberemo:

- a) tisto, ki se naslanja na glasovno spremembo, ne pa tiste, ki si pomaga z naliko
- b) tisto, ki se naslanja na redovito spremembo,

Zgled: nemščina

[tāk] 'dan' [tāg-ə] 'dan-množ.'

Možni rešitvi:

- *tāk : *tāk-ə
- *tāg : *tāg-ə

V nemščini najdemo tudi vzorec:

[zak] : [zεk-ə] 'vreča-vreča-množ.'

*zak : *zεk-ə

Izberemo rešitev z [*g]. Če bi izbrali rešitev s [*k], bi potrebovali:

- glasovno spremembo k > g
- naliko pri primerih kot [zak]

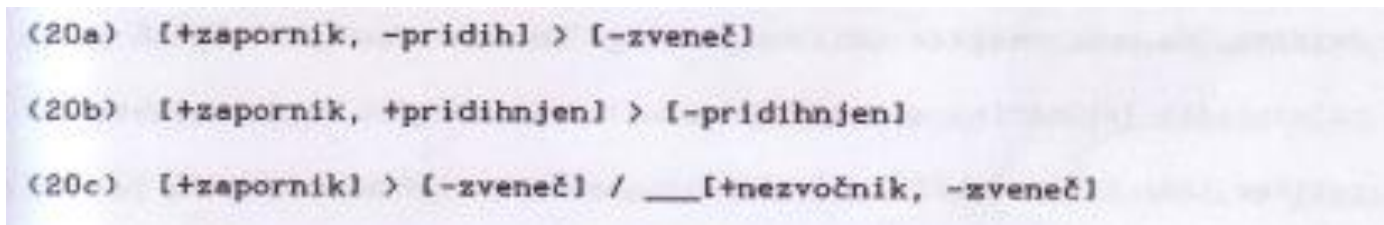
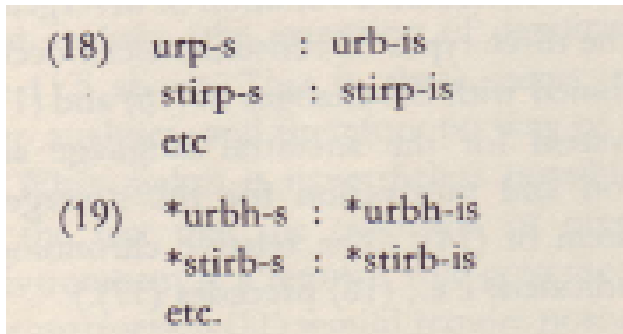
Ugovor na rešitev z [*g]:

- potrebujemo glasovno spremembo, ki [g] pretvori v [k] pred premorom
- potrebujemo naliko, ki poskrbi za širjenje novega končnega [k] izpred premora v vsakršen konec besede

Vseeno izberemo [*g], saj je širjenje nezvenečnosti izpred premora na vsakršen konec besede redovita nalika, rešitev [*k] pa bi predvidevala delovanje neredovite nalike, ki deluje samo v nekaterih zgledih.

2.3. Occamova britev

Occam: "Bitnosti ne kaže množiti brez nuje."

Včasih pa je Occamova britev v nasprotju z drugimi načeli notranje rekonstrukcije.

Zgled: latinščina

lau-s	: laud-is	'hvala'
ar-s	: art-is	'umetnost'
mile-s	: milit-is	'vojak'

Zvenečnost zapornikov [t] in [d] na koncu korena v rodilniku ni napovedljiva.

Drugi zgledi:

*laud-s : *laud-is
*art-s : *art-is
*milet-s : *milit-is

Kako pridemo od [ts] do [s]?

1. t > ø / _s
2. a) t > s _s
b) ss > s

Prva rešitev je bolj preprosta, je bolj v skladu z Occamovo britvijo.

Prava je druga rešitev, ki razloži, zakaj je sprememba omejena na [t] (prilikovanje t-ja s-ju je naravno). V najstarejši latinščini ohranjena vmesna stopnja [ss].

3. Premene in notranja rekonstrukcija

Uporabnost premen pri notranji rekonstrukciji.

Primer: *nemščina*; nezvoneč in zvoneč končni zapornik

English	Singular	Plural
'deed'	/ta:t/	/ta:tən/
'path'	/pfa:t/	/pfa:də/
'degree'	/gra:t/	/gra:də/
'edge'	/gra:t/	/gra:tə/
'councillor'	/ra:t/	/re:tə/
'wheel'	/ra:t/	/re:dər/
'hand'	/hant/	/hendə/
'mottled'	/bunt/	/buntə/
'league'	/bunt/	/bundə/
'healthy'	/gəzunt/	/gəzundə/
'work'	/verk/	/verkə/
'dwarf'	/tsverk/	/tsvergə/
'advised'	/ri:t/	/ri:tən/
'avoided'	/fərmi:t/	/fərmi:dən/

Table 9.1 Voicing alternations in German

Fonološko pravilo: razzvonečenje končnih zapornikov; rekonstruiramo zvoneč zapornik za tiste oblike, ki imajo danes premeno.

	'mottled'		'league'	
	Sg	Pl	Sg	Pl
pre-German	* <i>bunt</i>	* <i>buntə</i>	* <i>bund</i>	* <i>bundə</i>
Devoicing	<i>bunt</i>	<i>buntə</i>	<i>bunt</i>	<i>bundə</i>

Table 9.2 Final devoicing in German

?? *mit, ap, vek*

Včasih ustrezni tudi dve razlagi.

Primer: *stara angleščina*

	Sg	Pl
Nom	<i>dæg</i>	<i>dagas</i>
Acc	<i>dæg</i>	<i>dagas</i>
Gen	<i>dæges</i>	<i>daga</i>
Dat	<i>dæge</i>	<i>dagum</i>

Table 9.5 Vowel alternations in Old English

Zadnji vokal [a]: če je v naslednjem zlogu tudi zadnji vokal.

Sprednji vokal [æ]: če je v naslednjem zlogu prednji vokal ali pa če se nahaja v edinem zlogu.

Dve možnosti notranje rekonstrukcije:

1. Originalna osnova **dæg-*, vokal je postal zadnji pred zadnjim vokalom, ki mu je sledil (prilikovanje);
2. Originalna osnova **dag-*, vokal je postal sprednji, ko za njim ni bilo zadnjega vokala (oz. ko je za njim bil sprednji vokal).

Bolj enostavna razlaga je (1).

Vendar! Ugotovitve kažejo, da je verjetno pravilna možnost (2) > v imenovalniku in tožilniku ednine še en zlog, ki se je do stare angleščine že izgubil.

4. Notranja rekonstrukcija slovnice in besedišča

Primer 1: angleški nepravilni glagoli

Pravilni glagoli: love/loved, paint/painted

Nepravilni glagoli: –en: write/written, take/taken

Novi glagoli pravilni: access/accessed, commute/commuted, escalate/escalated, itd.

Nekateri starejši glagoli obe obliki:

He has shaved. // He is clean-shaven.

The lead has melted.// This is molten lead.

I have mowed the lawn.// This is new-mown hay.

Predidevamo: *shaven, molten, mown* originalne oblike deležnika, pravilne oblike rezultat analogije.

This lamb has been seethed in milk.// Her clothes are sodden.

seethe 'namakati, arh. kuhati'/sodden 'namočen'

Primer 2: angleški pridevniki in prislovi

good : nepravilen prislov *well*.

well built, well developed, well liked, well thought out

Bad: badly.

Vendar: *ill-considered, ill-disposed, ill-favoured, ill-mannered, ill-timed*

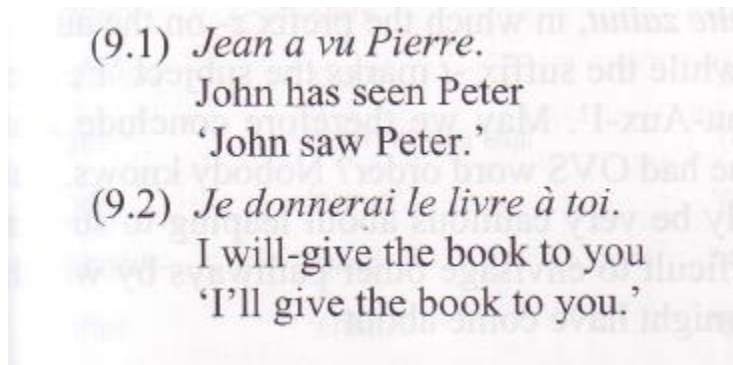
Predvidevamo: *ill* bil nepravilna oblika prislova za *bad*, po analogiji še *badly*.

*You have done ill.

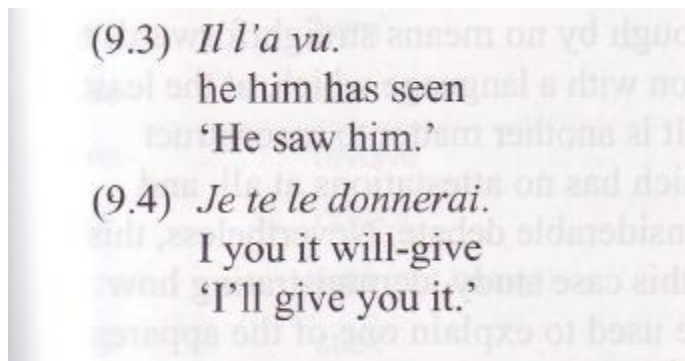
Oblika *ill* obstaja v literaturi ali v nekaterih dialektih škotske angleščine.

Primer 3: besedni red v francoščini

Moderna knjižna francoščina: SVO

Ko so samostalniške zveze izražene z zaimki: SOV

Sklepamo: SOV originalen, saj so zaimki bolj 'konservativni' v svojem obnašanju

Ali je tako sklepanje utemeljeno?

- Latinščina, ki je prednik francoščine, ima besedni red SOV.
- Vendar: francoski zaimki so naslonke, ki težijo k temu, da se pojavijo na nekem fiksnem mestu v stavku (tako pred glagolom v francoščini) – naključna podobnost.